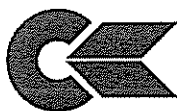

СТРЕМЕЖ
СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА,
УМЕТНОСТ И КУЛТУРА

2021
Година LXVII, број 2

Издавач:

Национална установа – Центар за култура
„Марко Цепенков“ – Прилеп

За издавачот: Јасмина Мицовска Станкоска

Редакција:

Габриела Стојаноска-Станоеска (главна и одговорна уредничка),
Никола Маџиров и Иван Антоновски (уредници)

Лектор: Радослав Митрески

Дизајн на корица: Дарко Талески

Техничко уредување: Валентина Дукоска

Печати: „Андриано“ - Прилеп

Ракописите не се враќаат

Издавањето на списанието е овозможено со материјална поддршка
од Министерството за култура на Република Северна Македонија

СОДРЖИНА:

ПРОЗА

Влада Урошевиќ: Стар коњак	5
Венко Андоновски: Коњак „Самбало“*	18
Тихомир Јанчовски: Трактат за љубовта	31
Габриела Стојаноска-Станоеска: Исто или не	35
Љупчо Петрески: Потклек	39

ПОЕЗИЈА

Ерол Туфан: Песни	45
Виолета Танчева-Златева: Дијалози	51
Митко Гогов: Песни	55
Слаѓана Атанасова: Песни	60
Васко Марковски: Хаику дневник	62

ПРЕПЕВИ * ПРЕВОДИ

Илма Ракуза: Песни	66
Едита Њевинска: Под површината (извадок од роман)	72
Зафер Јалчинпинар: Песни	80

КРИТИКИ * ЕСЕИ * СТУДИИ

Лидија Капушевска-Дракулевска: Прослава на љубовта и на уметноста	84
Марија Ѓорѓиева-Димова: Романескен омнибус	89
Сузана Ѓорѓиевска: Пет куси критики за пет прилепски автора	101
Фросина Пармаковска: Психолошкото профилирање и други аспекти на романот „Трамонтана“ од Наташа Сарцоска	114
Тодорка Балова: Писмо до секуларниот писател	117
Иван Антоновски: „Проста и строга македонска песна“ – предизвик одново да ја исчитаме поезијата на Конески	119

ТЕАТАР

Сашо Блажески: Могила (фрагмент од драмата „Рокеришта“)	123
---	-----

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

Каролина Мицевска: Миноски – творец на мигот	137
--	-----

IN MEMORIAM

Атанас Вангелов	140
Иван Антоновски: Слово за професорот Вангелов	144

СЛОВО ЗА ПРОФЕСОРОТ ВАНГЕЛОВ

Со физичкото заминување на проф. д-р Атанас Вангелов (1946-2021), македонската филологија остана без еден од најголемите посветеници на книжевната наука, втемелувачот на современата теорија на книжевноста во исчитувањето на македонската книжевност и еден од најтемелитите книжевни критичари. Влогот на Вангелов во македонската книжевна наука е еднаков на влогот на една цела книжевна школа – тој не само што ги донесе современите книжевни теории во македонскиот книжевен простор, туку се заложи и за поинакво, темелито исчитување на македонскиот книжевен текст, на начин својствен на најголемите книжевни научници и книжевни критичари во Европа. Накусо, менувајќи го методолошкиот пристап во читањето на книжевноста во македонската културна средина, Вангелов оствари револуција на и во македонската книжевна наука. Ама нели – „Една ластовичка не ја чини пролетта“... Вангелов, како универзитетски професор по книжевност и по живот со и во книжевноста, низа свои студенти, а денес македонски книжевни научници ги научи и мотивира да ги применуваат современите книжевни теории (барем во даден момент и најсовремени, инаку првенствено структуралистички), и во исчитувањето и вреднувањето на книжевниот текст да се ползуваат дисциплини како стилистиката, наратологијата, семиотиката, реториката – дисциплини, за коишто за љубов на вистината, како што би рекол Конески, пред книжевно-научниот и критички продор на Вангелов, во македонската книжевна средина се знаело мошне малку – на ниво на дефиниција и поимање дека тоа е нешто што се изучува и применува таму некаде по светот... Ама Вангелов, книжевноста наука од светот ја има донесено во Македонија. Како што ќе се сети проф. д-р Венко Андоновски: „Донесе најнови интерпретации од прва рака за Ками, Сартр, егзистенцијалистите, за Барт, Тодоров, Женет, за феноменологијата на Пол Рикер, за деконструкцијата, за Дерида и семаналитичките теории на Јулија Кристева, за

нејзините романи и романите на нејзиниот сопруг Филип Солерс, за групата „Ми“ и новата реторика, за антропологијата од Леви Строс до Геза Рохајм, за психоанализата заклучно со Лакан и уште многу, многу интересни нешта. Од тие нешта тргнавме ние, помладите, кои веќе го имавме испечено занаетот на дескриптивниот суд, без кој (така учеше Вангелов) ниеден вредносен суд нема валидитет. Затоа и можеше на сите, без разлика која методологија ќе ја избереvме, да ни биде учител по дисциплина во мислењето.”

Вонсериски теориски поткованото и аналитично микрочитање на книжевноста беше определба и мисија на Вангелов од раната младост до последните дни од неговиот физички живот – мисија којашто ја пренесуваше и на своите студенти од *школата на Вангелов*. Но, и читање коешто се темели на стекнатото читателско искуство со енциклопедиски прецизно познавање на светската книжевност, оти вреднувањето и анализирањето на секој книжевен текст не треба и не може да се остварува ако се имаат предвид само остварувањата во рамките на националната книжевност, туку и со исчитување на книжевно-теориски, односно книжевно-научни стандарди коишто не подлежат на попустливоста заради поскупоценото книжевно искуство заради *забрзаниот развој во книжевноста*. И притоа, секогаш, за него не постојеа други стандарди, критериуми и вредности, освен книжевните, естетските, уметничките... Затоа, во книжевниот текст го бараше и она што во нашата книжевна наука не го барал, не го анализираше и не го наоѓал некој пред него и многу важно – на таквата *потрага по / во текстот* научи и многумина од својата *школа*, со што револуцијата во нашата книжевна наука доби подолготрајни димензии. И уште поважно – дел од неговите ученици, од таа *школа*, коишто сега се дел од наставниот кадар на високообразовните институции, на таквата потрага ги учат и своите ученици, односно студенти... Накратко, голем дел од пристапот кон книжевноста и воопшто она што се применува во анализата на книжевниот текст на филолошките факултети е она што во нашиот културен простор го промовираше Вангелов и/или продолжение на таквиот пристап со уште понови пристапи на книжевната наука.

Затоа, не зачудува што во нашиот културен простор, неговото име е еден од клучните синоними на книжевната критика

во вистинска смисла – онаа којашто не е само промотивна или поводна, туку којашто претставува непрекинато, критичко следење на книжевната продукција и којашто не препознава само добри и лоши книги, туку се занимава со теориско-критичка десекција (читај: микрочитање) на текстот. Книжевна критика којашто не нужно мора да биде позитивна, но мора да биде (и беше!), објективна.

Вангелов – препознатлив по неговото остро и без ни малку двоумење може да се рече – нетолерантно перо (ама во најпозитивна смисла), но и главен синоним на современата книжевна полемика во Македонија, од последните децении на минатиот и досегашниот тек на овој век. Полемиката на Вангелов, секогаш беше поттикната токму од вербата во важноста и моќта на книжевноста, заради што за него таа имаше статус на светост со којашто не треба да има импровизации и скрнавeња. Затоа што живееше не само со, туку во голем дел и за книжевноста, а денес тоа е вистинска реткост...

Оттука, без ни малку глорификација, мора да се нагласи дека дејноста на Вангелов како книжевен научник претставува одделно поглавје на македонската книжевна наука на XX а и XXI век. Со неговото физичко заминување, таа останува без еден од своите стожерници.

Кога пишуваме поводен текст за него, при што, за жал, место наградата „11 Октомври“ којашто ја доби годинава, повод е неговото физичко заминување, мора да се нагласи дека Атанас Вангелов, едновременно беше и еден од најистакнатите македонски есеисти, повеќестран автор, поет, раскажувач, романиер, драмски автор, преведувач, публицист. Накусо – една од неповторливите личности на севкупниот македонски книжевен и културен живот.

Но, од временска дистанца имаме впечаток дека аскетската посветеност на книжевната наука не му даде многу простор и време да се посвети исто толку и на своето уметничко творештво, коешто, неспорно како што ќе подвлече и Андоновски: „Сè уште не е доволно оценето (главно сè се сведува на една реченица: 'Одличен поет од неосимболистичката парадигма')". Ама, се чини и не многу систематизирано, промовирано, во еден дел и необјавено во книга... Од немање време, од настојување сè што се знае од книжевната теорија да се преточи во својот

книжевен текст, од самокритичност или од превисоки критериуми и недопустливост во текстот на писателот Вангелов да ги има пропустите за коишто на други им забележал критичарот Вангелов, тешко е да се каже...

А во однос на влогот на Вангелов како преведувач, мора да се подвлече дека нема друг филолог, не само во Македонија, туку и воопшто на Балканот, којшто со превод на толку голема (и во квалитет и во квантитет) преведена клучна литература за книжевната теорија, толку многу има придонесено за развојот на една национална книжевна наука (иако, чинам, Вангелов не би рекол дека книжевната наука воопшто може целосно да биде „национална“).

Сепак, кога се говори за „школата на Вангелов“, одделно мора да се нагласи дека клучен е влогот на Вангелов за Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на којшто во текот на минатиот век беше и декан и продекан. Токму како долгогодишен универзитетски професор по предметот Теорија на книжевноста на Катедрата за македонска книжевност и јужнословенски книжевности, тој не само што успеа најсовремените книжевни теории, своевременно да ги инкорпорира во наставата, туку и се вложи во градењето исклучително темелит однос кон книжевноста на голем број генерации нови посветеници на исчитувањето на книжевноста.

Од неговата биографија, мора да се издвои дека своевременно беше лектор и наставник по македонски јазик и литература на Институтот за источни јазици и цивилизации ИНАЛКО во Париз, бидејќи токму по овој негов ангажман се случи и пренесувањето на низа современи книжевно-научни пристапи во македонскиот книжевен простор. Во неговиот куфер ја „спакува“ сета клучна теориска литература и од Париз ја донесе во Македонија. Ако некогаш се случи да има музеј на македонската култура или на македонската книжевност, куферот на Вангелов ќе мора да има посебно место... иако, тој сè уште не е затворен... Од белешките на Вангелов во тој куфер сè уште може и треба да се учи. Иако голем дел од тие белешки завршија кај неговите студенти и следбеници, а еден дел и во преводите коишто ги приреди самиот Вангелов, неговите текстови од изминатите години покажаа дека има уште многу на дното

на куферот, коешто во изминатите децении не сме го прочитале... се чини Вангелов беше решен и сето тоа, од „дното на куферот“ да го прикаже во македонскиот книжевен простор но, за жал, уверени сме – краткоста на физичкиот живот не му овозможи ова да го оствари до крај...

Со физичкото заминување на Вангелов, македонската филологија останува и без еден од најголемите познавачи, почитувачи и истражувачи на делото на Блаже Конески. Истражувач којшто зад себе ги остави и најаналитичките исчитувања на творештвото на Конески, од коишто дел се и двете последни книги објавени во текот на неговиот физички живот. Преостанува и неговото исчитување на прозата на Конески, коешто, всушност, се надоврзува на последните две објавени книги – како трилогија. Вангелов беше не само еден од најголемите (ако не и најголем) познавач на севкупниот опус и на творечката личност на Конески, туку и еден од неговите најистакнати и најважни ученици, коишто продолжија по неговиот пат – и како познавач на лингвистиката, и како книжевен научник. Еден од оние што не скршнаа од патот... Научник којшто достоино ги следеше тестаменталните пораки и насоки од Конески, дотолку што барем за книжевната наука, секое споменување на Конески, нужно ќе подразбира неопходност да се спомене и Вангелов... И како познавач и истражувач на творештвото на Конески, но и како личност – клучна точка на вертикалата на македонската филологија започната од Конески...

За да се исчита и одново да се анализира она што Вангелов го остави како книжевен критичар, сигурно ќе ни требаат повеќе години... Оти, тој се издвојуваше како еден од книжевните критичари, коишто ревностно и посветено ја следеа книжевната продукција, за што сведочи импозантниот опус текстови. На оваа мисија остана доследен до последни дни, при што се посвети и на творештвото од младите македонски автори, што и се очекуваше од него, како еден од поддржувачите на младите книжевници во текот на сиот свој животен пат. Во неговиот ракопис се насетуваше решеност, ама и желба да се анализира сето она што е вредна нова поетика во македонскиот книжевен простор... започна да го прави она што со години се велеше дека е неопходно да се случи од / со македонската

книжевна критика, а коешто, за жал, ниту ние помладите не успеавме да го оствариме... Ама, тој беше решен и подготвен да го оствари и посветено не се откажуваше од таа цел... За жал, се чини, физичкото заминување не му дозволи да го оствари ова до крај, иако, неговите согледби за новата македонска проза се и ќе останат една од појдовните точки за натамошното вреднувачко, стручно исчитување не само за поновата македонска прозна продукција, туку и за севкупното современо, македонско искуство во прозата.

Се чини и уште десетици и стотици страници да напишеме, сепак, ќе се малку за да го претстават она што Вангелов беше и што е и ќе остане за македонската филологија, и за македонската книжевна наука... Оти и ние коишто ја немавме честа да ги слушаме неговите предавања во големиот амфитеатар, сме дел од неговата школа... Оти голем дел од она што го научивме, не ќе ни беше ни познато, ако Вангелов, во својот куфер не го донесеше од Париз во Скопје...

Влогот на великанот Вангелов е обврска за сите нас – обврска за македонската книжевна наука и воопшто за македонската филологија, затоа што тој воспостави научни стандарди коишто треба да се дел од маркициите на македонската книжевно-научна дејност. Оттаму, должни сме не само да го валоризираме неговото импозантно дело, туку и да го почитуваме она на што тој нè учеше и она што го постави како вредносна вертикала во македонскиот книжевен простор... само така ќе потврдиме и дека сме достојни што на еден или на друг начин сме дел од „школата на Вангелов“...

**Национална установа – Центар за култура
„Марко Цепенков“ – Прилеп**

Адреса

бул. „Гоце Делчев“ б.б. Прилеп

Интернет-страница

www.markosepenkov.org

Е-пошта: markosepenkovpp@yahoo.com

Телефони: (048) 421-703, 425-520, п. факс 200

Жиро-сметка

1801041718603, Народна банка на Република Македонија

ISSN 0039-2294